

תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה". ויש לדייק בלשון הכתוב: נדבה? וכי קרבן נדבה הוא [שאינן עליו חיוב אחריות] והרי בתחילת הפסוק נאמר שנדר הוא? [וחייב באחריות].

אלא, בא הכתוב ללמדנו, אם כמה שנדרת עשית, שחשבת בו לשמו כהלכתו — יהא בהקרבנו כהלכתו קיום הנדר שנדרת. ואם לאו, שחשבת בו מחשבת שלא לשמו — יהא אותו קרבן כשר וקרב בתורת נדבה, אך לא תצא בו ידי חובת נדרך.

וכיון שהוא קרב בתורת נדבה, ודאי שאין ב-ב להמשיך ולחשוב בו מחשבה שלא לשמו בשאר עבודותיו, וכי קרבן שהוא נדבה — מו שרי לשנויי בה? האם מותר לשנות בעבודותיו, והרי הפסוק אומר "אם זבח שלמים קרבנו", ולמידים מזה שצריך שתהיה הזביחה לשם שלמים.⁽⁷⁾

דאמר רבא: עולה ששינה בה כששחטה במחשבה שלא לשמה, שאינה עולה לבעלים לשם חובה, אסור להמשיך ולזרוק את דמה שלא לשמה!⁽⁶⁾

ואת טעם הדין הזה ניתן ללמוד בשני אופנים:

איבעית אימא — מסברא, ואיבעית אימא קרא — ישנו מקרא שמלמדנו!

ומבארת הגמרא איבעית אימא סברא: וכי משום דמשני בה ששינה כשחשב שלא לשמה באחת העבודות, האם כל הני עבודות נוספות לישינוי בה וניזיל? ימשיך לשנות בהם? והרי מנחה כשירה היא וחייב להשלים את עבודותיה במחשבת לשמה המחוייבת בה?!?

ואיבעית אימא קרא: דכתיב "מוצא שפתיך

עוד פסיעות שלא לשמה.

6. אף שאסור לשנות במנחה בעבודה נוספת שלא לשמה, דנו האחרונים האם כיון שממילא לא עלו לבעלים לשם חובה, יהא מותר לחשוב בה שלא לשם הבעלים.

וביאור הספק הוא, האם מחשבה לשם הבעלים זהו דין בקרבן עצמו, או שזה רק בכדי שיעלה לבעלים לחובתם, ומכיון שממילא לא עולה לחובתם, בגלל שחשב שלא לשמה, הרי יכול גם להמשיך ולחשוב שלא לשם בעלים. והחפץ חיים בליקוטי הלכות כתב שאסור לחשוב שלא לשם בעלים. וראה גם בחזון איש שדן בזה.

7. רש"י מפרש שהאיסור לשנות נלמד מהפסוק "אם זבח שלמים קרבנו", עד שתהא זביחה לשם

שלמים. ובשיטה מקובצת [אות א] כתב שהאיסור הוא מהפסוק "לא יחשב". ובכתבי הגר"ז מבאר, שמהפסוק של זבח שלמים שהביא רש"י, אנו לומדים שיש דין לעשות לשמה, ומהפסוק לא יחשב שהביא השיטה, ממנו נלמד שיש גם איסור לחשוב מחשבה שלא לשמה, וזהו גם ענין חידושו של רבא.

ובבית הלוי [א, ל, טו] כתב בדעת הרמב"ם, שעל הלאו של לא יחשב עוברים רק באופן שהוא מקלקל את הקדשים במחשבתו, אבל לא עוברים על הלאו במחשבה בלבד. וכאן כשבאים לאסור לחשוב פעם נוספת שלא לשמה, זה בוודאי לא מקלקל יותר בקרבן, ולכן לא כתב רש"י את הלאו של לא יחשב שאינו שייך ככהאי גוונא. וראה גם בכתבי הגר"ז.

ועבודות כל הזבחים הן שוות, **שחיטה אחת לכולן, וזריקה אחת לכולן, וקבלה אחת לכולן.** ולכן אם שינה בהם וחשב שלא לשמה, מועיל השינוי, ודינם שלא עלו לבעלים לשם חובה.

הגמרא להלן מביאה סתירה בדברי רבי שמעון במנחה שעשאה שלא לשמה, שבברייתא כאן אמר שעלו לבעלים לשם חובה, ואילו בברייתא אחרת אמר שלא עלו לבעלים לשם חובה, ונאמרו שם כמה אופנים ליישב את הסתירה בדבריו, ומדברי האמוראים שם בכיור דעת רבי שמעון, יש לדון אם משנתנו היא גם לשיטתו.

ואמרינן: **הניחא לתירוצו של רב אשי שם, אפשר להעמיד את משנתנו אף לרבי שמעון, כי הברייתא שרבי שמעון אומר בה שעלו לבעלים לשם חובה, עוסקת באופן שונה ממשנתנו.**

והיינו, **דאמר רב אשי: כאן, שאמר רבי שמעון שאין מחשבת שלא לשמו מקלקלת, ועולה לבעלים לשם חובה, מדובר באומר "הריני קומץ מחבת לשם מרחשת", ולא אמר לשם "מנחת מרחשת" אלא רק הזכיר את שם הכלי "מרחשת", הרי דבריו דברי רוח הם, ואינם נחשבים ל"שינוי קודש", ואילו כאן, בברייתא שאמר רבי שמעון כמשנתנו שלא עלו לשם חובה, מדובר באומר הריני קומץ מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת, וזהו שינוי קודש, שהרי שינה ממנחת מחבת למנחת מרחשת, ובוזה סובר רבי שמעון כמשנתנו שלא עלו לבעלים לשם חובה, שהרי גם במתניתין מדובר בקומץ מנחה אחת לשם מנחה אחרת היא. וכמו שכתוב במשנתנו במפורש,**

והוינן בה: **לימא מתניתין, דקאמרה שהמנחות הנקמצות שלא לשמן אינן עולות לשם חובת בעליהן — דלא כרבי שמעון, כי מצאנו שאמר רבי שמעון שהם אפילו עולות לבעלים לשם חובה.**

דתניא: רבי שמעון אומר: כל המנחות שנקמצו שלא לשמן, ואפילו מנחת חוטא, שבמשנתנו נאמר שהיא פסולה, הרי הן כשירות, ואפילו עלו לבעלים לשם חובה, משום שאין המנחות דומות לזבחים. ולכן, על אף שבזבחים מודה רבי שמעון ששחיטת חטאת שלא לשמה פוסלת, ובשאר הקרבנות אינה עולה לשם חובה, במנחות חולק רבי שמעון, ומכשיר אפילו במנחת חוטא שתעלה לשם חובה!

וטעמו של החילוק בין מנחות לזבחים לרבי שמעון, כיון שהקומץ מנחת מחבת, המתטגנת על כלי שטוח לגמרי ונעשית קשה, לשום מרחשת, שהיא מנחה המתטגנת בכלי עמוק הרוחש שמן ונעשית רכה, מעשיה כמחבת ניכרים במציאות, ומוכיחין עליה שהיא נעשית לשום מחבת ולא לשם מרחשת, ואף כשאומר שעושה אותה לשם מרחשת, הרי ניכר במעשיו שהוא מכזב באמירתו!

וכמו כן, הקומץ מנחת חוטא שהיא חריבה, יבישה ללא שמן, לשום מנחה אחרת שהיא בלולה בשמן — מעשיה, שלא יצק עליה שמן והשאיר אותה חריבה, מוכיחין עליה שאינה נעשית לשם בלולה, שהרי היא חריבה, וניכר שהוא מכזב באמירתו.

אבל בזבחים אינו כן, שהרי אין היכר בעבודות הזבחים בין קרבן לקרבן, כי

להעמיד את משנתנו כרבי שמעון לתירוצו של רבה.

ואי נמי — נרצה ליישב **בדקא משני רבא**, את הסתירה בדברי רבי שמעון **כאן** — שאמר רבי שמעון עלו, **בקומין מנחה לשם מנחה**, כגון מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת, משום דכתיב בקרא "זאת תורת המנחה", ונלמד מזה דתורה אחת לכל המנחות, **כאן** — שאמר רבי שמעון לא עלו, **בקומין מנחה לשום זבח**, שלא נאמר במנחה וזבח שהם תורה אחת, ומשום כך בשינוי כזה לא עלו לבעלים לחובה, ואי אפשר ליישב כך ולהעמיד משנתנו בקומין לשם זבח וכרבי שמעון, שהרי — **הא מתניתין מנחה לשום מנחה היא**, דקתני, נאמר במשנה במפורש **שלא לשמן ולשמן**, **לשם מנחת נדבה לשם מנחת חוטא** ולא לשם זבח. **אלא**, לתירוציהם של רבה ורבא על כרחך **מהוררתא מתניתין דלא כרבי שמעון**.

וכעת מביאה הגמרא את הסתירה, לכאורה, בדברי רבי שמעון ואת תירוצי האמוראים עליה.

ורמי דרבי שמעון אדרבי שמעון.

דתניא: רבי שמעון אומר, נאמר במנחה **"קדש קדשים היא כחטאת וכאשם"**, מנחה נקראת חטאת וגם נקראת אשם, הא כיצד? אם היא מנחת חוטא, הרי היא **כחטאת**, שדינה שאם נזבחה שלא לשמה פסולה, כמו שנאמר בתחילת זבחים "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת" שפסולין לגמרי, ולפיכך **קמזבה שלא לשמה**

"כיצד שלא לשמן ולשמן [במנחת חוטא וסוטה]? — לשם מנחת נדבה, לשם מנחת חוטא", ולכן ניחא אליבא דרב אשי שלא נחלק רבי שמעון על משנתנו.

אלא לרבה ורבא, שלא תירצו את הסתירה בדברי רבי שמעון כרב אשי, אלא תירצו בתירוצים אחרים שיבוארו להלן, **מאי איבא למימר?** האם אכן מתניתין היא דלא כרבי שמעון?

וכי תימא, שמא תאמר שאפשר ליישב **בדקא משני רבה** את הסתירה בדברי רבי שמעון: **כאן** דקאמר רבי שמעון שעלו לבעלים, מדובר **בשינוי קודש**, שהשינוי שעשה הוא ממנחת מחבת למנחת מרחשת, שהואיל ומעשיה של מחבת מוכיחים עליה שהיא מחבת, הרי הוא מכזב בדבריו שאומר שעושה אותה לשם מרחשת, שהרי אין היא עשויה כמרחשת, ולכן אין שינוי שכזה נחשב לקלקל, ואילו **כאן**, כשאמר רבי שמעון שלא עלו לבעלים לשם חובה, מדובר **בשינוי בעלים**, שחישוב בה הכהן שתעלה לשם מי שאינו הבעלים של המנחה, ואין מעשיה מוכיחין לשם מי היא נעשית, ולכן מועילה מחשבת שינוי בעלים לקלקל שלא יעלה הקרבן לשם חובת בעליו, ומשנתנו שנאמר בה שלא עלו לבעלים לחובה עוסקת בשינוי בעלים.

הרי אי אפשר ליישב כך את משנתנו ולהעמידה גם כרבי שמעון, **דהא במתניתין מדובר בשינוי קודש הוא! דקתני: כיצד לשמן ושלא לשמן?** כגון מנחת חוטא שקמצה בתחילה **לשום מנחת חוטא** ולאחר מכן **לשום מנחת נדבה**. דהיינו, שינוי סוג המנחה ולא שינוי בעלים. ואם כן אי אפשר

לזבחים — סברא היא, ורבי שמעון דריש מעמא דקרא, את טעמו של הפסוק, ולכן הוא סובר כי מחשבה דלא מנכרא, שלא ניכר על ידי מעשהו שהוא מכזב, וכגון שינוי בעלים, שהרי לא ניכר במעשה אם עושה לשם בעלים זה או זה, פסל רחמנא אף במנחה, שזה נחשב מחשבה הפוסלת. אבל מחשבה דמנכרא, כגון שינוי קדש שקמץ מנחת נדבה לשום מנחת חוטא, שניכר ממעשיו שמכזב במחשבתו, שהרי נותן בה שמן ולבונה שאינן במנחת חוטא — בזה לא פסל רחמנא. ולכן אף שיש היקש בין מנחה לזבחים, מכוח הסברא מחלק רבי שמעון בין שינוי קודש לשינוי בעלים. (8)

[סימן: עולה עולה מלק ומיצה, הטאת העוף, קדשי קדשים, קדשים קלים].

ועתה הגמרא מקשה ומתרתת מאופנים שונים של שינוי, שבהם לכאורה ניתן היה לומר מעשיה מוכיחין.

ומקשינן: אלא מעתה, שאמרנו דכשמעשיה מוכיחין כנגד מחשבתו אין היא פוסלת, עולת העוף שנעשית מליקתה למעלה מחוט הסיקרא, אם אירע שמלקה למעלה מחוט הסיקרא במחשבה לעשותה משום הטאת העוף [שחטאת נעשית למטה מחוט הסיקרא], תרצה — תעלה לשם חובה, שהרי מעשיה שעשאה למעלה מוכיחין עליה דעולת העוף היא, דאי הטאת העוף היא —

הרי היא פסולה כחטאת. ואם היא מנחת נדבה, הרי היא כאשם, לפיכך קמצה שלא לשמה הרי היא כשרה ככל הזבחים, ודינה הוא כאשם, מה אשם כשר ואינו מרצה כדתנן במתניתין בריש מסכת זבחים, שהקרבתו כשר רק שלא עלו לבעלים לשם חובה, אף מנחת נדבה כשרה ואינה מרצה! אם כן, קשה אדרבי שמעון דלעיל, שאמר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות ואף עלו לבעלים לשם חובה, וכאן רואים שאפילו מנחת נדבה שכשרה — לא עלתה לשם חובה?

ומתריצין: אמר רבה: לא קשיא, כאן בשינוי קודש כאן בשינוי בעלים. וכמו שנתבאר לעיל, ובשינוי קודש עולה לבעלים לחובה ובשינוי בעלים לא עולה.

אמר ליה אבבי לרבה: מוכרי, הרי מחשבה דפסל רחמנא במנחה, הקישא היא, שנלמד דבר זה מהיקש מנחה לזבחים, שכתוב "קדש קדשים היא כחטאת וכאשם", וכמו שזבחים פוסלת בהם מחשבה כדכתיב "המקריב אותו לא ייחשב", אף במנחה פוסלת מחשבה, ואם כן, דילפינן מזבחים, מה לי שינוי קדש מה לי שינוי בעלים? הרי בזבחים שניהם פסולין, ומנין לך לחלק את דינם במנחה?

אמר ליה רבה לאבבי, "מעשיה מוכיחין", דקאמר רבי שמעון לחלק בין מנחות

8. רש"י כאן כתב את שיטתו המפורסמת שמחשבה של קדשים היא דווקא בהוצאת הדיבור מהפה, אבל מחשבה לבדה לא מועילה. וכך היא גם שיטת התוספות בב"מ [לג ב]. ובטהרת הקודש מקשה סתירה מדברי רש"י

8. רש"י כאן כתב את שיטתו המפורסמת שמחשבה של קדשים היא דווקא בהוצאת הדיבור מהפה, אבל מחשבה לבדה לא מועילה. וכך היא גם שיטת התוספות בב"מ [לג ב]. ובטהרת הקודש מקשה סתירה מדברי רש"י

שהרי אין בעולת העוף הזאה כלל?

ומתרצינן: **הכי נמי**, באמת מודה רבי שמעון באופן כזה שהקרבן כשר **אלא** "לפי שאין המנחות דומות לזבחים" **קאמר**, והיינו דווקא לזבחים אינם דומות ולא לעופות, דזבחים מעשיהם שווים בכל עבודותיהם. אבל עופות יש שמעשיהן שונים ובכך העופות דומין למנחות, הלכך, בכהאי גוונא שהזה דם חטאת העוף למטה לשם עולת העוף — עלתה לשם חובה שהרי מעשיה מוכיחין שחטאת היא.

ומקשינן: קרבנות קדשי קדשים — שהדין הוא לשחטם בצפון העזרה, **ששחטן בצפון לשם** קרבנות קדשים קלים שדינן שנשחטים בדרום העזרה — **לירצו** ויעלו לבעלים לחובה, שהרי מעשיהן מוכיחין עליהם דקדשי קדשים נינהו, דאי קדשים קלים הם, בדרום הוי עביד להו כדינם?

ומתרצינן: **אימור דאמר רחמנא** שדינם של קדשים קלים בדרום, היינו שאפשר לשחטן אף בדרום. אבל בדרום דווקא ולא ישחטם בצפון, מי אמר רחמנא! ? והראיה שבאמת הכוונה אף לדרום אבל ודאי שגם בצפון כשר, דתנן "קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה". ואם כן, השחיטה בצפון אינה "מעשיה מוכיחין".

ומקשינן: קדשים קלים ששחטן בדרום לשם קדשי קדשים, שדינן לישחט רק בצפון, לירצו ויעלו לחובה, שהרי מעשיהן מוכיחין עליהם דקדשים קלים נינהו. דאי קדשי קדשים נינהו, בצפון הוי עביד להו, כדינם?

ומתרצינן: **אמרי**, יאמרו האנשים שיראו את

למטה הוי עביד לה, שכך הוא דינה של חטאת העוף, ומדוע במשנה בזבחים [סה א] נאמר על אופן זה שלא עלתה לבעלים?

ומתרצינן: אין זה "מעשיה מוכיחין" שהיא עולה ולא חטאת. כי אטו מליקת חטאת העוף למעלה מי ליתא! ? וכי חטאת אינה קיימת למעלה ואינה כשרה בכך? **האמר מר**, "מליקה בכל מקום במזבח כשרה", ואפילו למעלה, ואם כן, מליקת עולת העוף למעלה לשם חטאת הוי מחשבה דלא מנכרא, כי יתכן שזוהי חטאת ומשום הכי לא עלתה.

ומקשינן מאופן אחר: עולת העוף שמיצה דמה למעלה מחוט הסיקרא לשם חטאת העוף, תרצה! כי עולת העוף דינה רק במיצוי הדם אל קיר המזבח ולמעלה, ואילו חטאת העוף דינה בהזאה תחילה ואחר כך מיצוי הדם ונעשית למטה מחוט הסיקרא, ואם כן, מעשיה מוכיחין עליה דעולת העוף היא. דאי חטאת העוף היא, למטה הוי עביד לה, וגם הזאה קודם המיצוי הוי עביד לה?

ומתרצינן: **אמרי**, יאמרו הרואים את העבודה דלמא באמת זו חטאת העוף היא, ואף שהוא עושה בה מיצוי כעולה יתכן שזהו מיצוי דבתר הזאה היא וכבר היתה ההזאה, והרי מיצוי הדם גם למעלה כשר, דאמר מר: מיצה דמה של חטאת העוף בכל מקום במזבח — כשרה. ואם כן אין מעשיה מוכיחין.

ומקשינן: חטאת העוף שהזה את דמה למטה כדינה, אך לשם עולת העוף — תרצה, דהרי מעשיה מוכיחין עליה דחטאת עוף היא ולא עולה, דאי עולת העוף היא, למעלה הוי עביד לה, וגם מיצוי הוי עביד לה ולא הזאה,